

Het gebruik van de doeltaal als voertaal binnen de lessen Engels op TalentStad in Zwolle

Puck Eelderink
S1030768
LIO-onderzoeksverslag
TalentStad Zwolle
23 februari 2015

H. Vellekoop

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	pg. 3
2. Introductie	pg. 4
3. Theoretisch kader	pg. 5
3.1. De natuurlijke taalverwerving	pg. 5
3.2. Input en Output	pg. 5
3.3. De Schijf van Vijf	pg. 5 – 6
3.4. Ontwikkeling doeltaalvoertaalprincipe in Nederland	pg. 6 – 7
4. Onderzoeksvraag en verwachtingen	pg. 8
5. Methode onderzoek	pg. 9
5.1. Onderzoeksopzet	pg. 9
5.2. Meetinstrumenten	pg. 9
5.2.1. Lesobservatie	pg. 9
5.2.2. Docenten enquête	pg. 9 - 10
5.2.3. Analyse onderzoeksresultaten	pg. 10
6. Resultaten	pg. 11
6.1. Resultaten lesobservaties	pg. 11 - 12
6.2. Resultaten docenten enquête	pg. 13 - 16
6.3. Verklaring van resultaten	pg. 16 - 17
7. Conclusie en discussie	pg. 18
7.1. Conclusies	pg. 18 - 19
7.2. Aanbevelingen	pg. 19 - 20
8. Reflectie	pg. 21
9. Literatuurlijst	pg. 22
10. Bijlagen	pg. 23 - 29

1. Samenvatting

De literatuur beschrijft hoe belangrijk het is dat leerlingen in het voortgezet onderwijs worden ondergedompeld in de doeltaal die zij moeten leren. In de praktijk blijkt dat dit toch te weinig gebeurt. Tijdens observaties is het mij opgevallen dat er ook op mijn stageschool TalentStad in Zwolle weinig doeltaalgebruik in de lessen Engels voorkomt. Vanuit dit vermoeden heb ik onderzoek gedaan naar de aspecten die het doeltaalgebruik op de school in de weg staan en heb mij daarbij gericht op de waarde van het doeltaalvoertaalprincipe in het moderne vreemdetalenonderwijs, de mate waarop het momenteel in praktijk wordt gebracht en de opvattingen van de docenten Engels over het principe.

Het doeltaalvoertaalprincipe heeft in de afgelopen decennia op verschillende manieren in de belangstelling gestaan. Het was eerst de schrijfvaardigheid die centraal stond voordat het mondeling gebruik van de doeltaal belangrijk werd bevonden. Na de ontwikkeling van vele methodieken werd de communicatieve methode geïntroduceerd; een methode waarin de doeltaal als communicatiemiddel werd beschouwd en daarmee dus veel overeenkomsten heeft met de principes van het natuurlijke taalverwervingsproces.

Dit beschrijvende onderzoek bevat de verzameling en verwerking van onderzoeksgegevens op het gebied van het doeltaalgebruik in de praktijk en de mening van docenten hierop. Hierbij is gebruik gemaakt van observaties omdat dit de beste dataverzamelmethode voor gedrag is en een compleet beeld geeft van het huidige doeltaalgebruik binnen de gehele sectie Engels op de school. Daarnaast leidt het inzetten van enquêtes tot een helder beeld van de opvattingen van de docenten over het doeltaalgebruik. De resultaten laten zien dat de scores naar verwachting laag zijn. Lessen worden of in het half Engels / half Nederlands of grotendeels in het Nederlands gegeven. In strijd met de resultaten van het onderzoek vinden de docenten wel dat het doeltaalvoertaalprincipe moet worden nagestreefd. Hun mening is echter dat het op het VMBO niveau niet altijd haalbaar is, omdat de relatie met leerlingen meer op pedagogisch dan didactisch niveau plaatsvindt. Doelen van de les zijn voornamelijk het overbrengen van de boodschap en doeltaalgebruik kan dit doel in de weg staan doordat er onbegrip bestaat. Om het doeltaalvoertaalgebruik in de praktijk te realiseren, reageren de docenten unaniem dat het vanaf klas 1 moet worden ingezet zodat de leerlingen stap voor stap vertrouwd raken met de taal.

2. Introductie

Het onderwerp van mijn onderzoek is het Doeltaal-Voertaal Principe¹ en valt binnen het thema Taalgericht Vakonderwijs². Het CLIL-onderwijs (Content and Language Integrated Learning)³ is de Engelse benaming van dit thema, waarbij het lesgeven van vak inhoud en van een vreemde taal tegelijkertijd plaatsvindt. Blootstelling aan een vreemde taal is naast het verwerken en gebruiken van de taal belangrijk om de vreemde taal te leren.

Opmerking [HV1]: Daar gaat het om NIET-taalkvakken.

In de praktijk blijkt dat de doeltaal weinig tot niet gebruikt wordt als voertaal tijdens de Engelse lessen (Haamberg, Hofman, Maaswinkel & Rödiger, 2007). Ook tijdens mijn LIO stage als docent Engels op TalentStad in Zwolle heb ik aan de hand van lesobservaties dit probleem rondom het doeltaal-voertaal principe geconstateerd. Deze constatering heeft mij doen afvragen welke belemmeringen er zijn voor docenten op TalentStad om de doeltaal als voertaal te hanteren en heb ik besloten hier onderzoek naar te doen. Ik vind dit een relevant onderzoek omdat we een taal juist leren om met elkaar te kunnen communiceren. De focus in het huidige Engelse taalonderwijs ligt vooral op de lees-, en schrijfvaardigheid, terwijl het juist grotendeels om de spreekvaardigheid gaat wanneer we praten over communiceren in een vreemde taal.

Doordat de doeltaal weinig tot niet gebruikt wordt als communicatiemiddel in de praktijk, worden leerlingen niet genoeg ondergedompeld in de doeltaal. Dit leidt tot het probleem dat leerlingen na jaren onderwijs in de Engelse taal, niet spreekvaardig genoeg zijn om te kunnen communiceren in de doeltaal. Naar aanleiding van mijn constatering, dat de doeltaal ook op TalentStad weinig tot niet gehanteerd wordt als voertaal, ben ik onderzoek gaan doen naar de aspecten die dit doeltaal-voertaal gebruik in de lessen Engels in de weg staan.

¹ De (doel)taal die in het vreemde talenonderwijs geleerd wordt is tegelijkertijd de voertaal in de les.

² Taalgericht vakonderwijs is onderwijs waarin tegelijkertijd wordt gewerkt aan vak doelen en aan taaldoelen die horen bij dat vak. Het idee erachter is dat taal, leren en denken onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Het verwerven van vak inhoud en het ontwikkelen van (vakspecifieke) taalvaardigheid gaat dan ook samen op.

³ CLIL is een vorm van meertalig onderwijs waarbij niet-taalkvakken worden onderwezen in een bijkomende instructietaal.

3. Theoretisch kader

In de literatuur is geschreven dat het gebruik van de doeltaal als voertaal tijdens de MVT-les essentieel is, maar in de praktijk blijkt dit niet altijd te worden gedaan (Kwakernaak, 2007). Een onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs laat zien dat slechts een minderheid van de leraren de doeltaal als voertaal gebruikt (Harskamp & Linga, 2007). Met het onderstaande theoretische kader zal ik de waarde van het doeltaal-voertaal principe in het moderne vreemdetalenonderwijs toelichten door achterliggende theorieën en argumenten van het doeltaalgebruik te beschrijven.

3.1. De natuurlijke taalverwerving

Een didactiek die in het taalverwervingsproces ten grondslag ligt, is het volledig onderdompelen in een taal. Deze onderdompeling wordt ook wel de natuurlijke taalverwerving (Verhallen & Walst, 2007) genoemd en is de manier waarop kinderen hun moedertaal leren. Dit houdt in dat eerst de mondelinge vaardigheden worden ontwikkeld en daarna de lees- en schrijfvaardigheden. Docenten in het moderne vreemdetalenonderwijs hebben een essentiële rol in het taalverwervingsproces van hun leerlingen. Het is dan ook van belang dat taaldocenten kennis hebben van hoe een taal wordt geleerd. Volgens Verhallen en Walst (2007) zijn er drie theorieën die het natuurlijke taalverwervingsproces verklaren:

Opmerking [HV2]: Aan

De eerste verklarende theorie gaat er vanuit dat kinderen een taal leren door klanken, woorden en zinnen te imiteren die ze horen om zich heen. Deze theorie wordt door Verhallen en Walst (2007) de imitatie-theorie genoemd. De tweede verklarende theorie beschrijft dat kinderen actief en creatief met taal omgaan en zo hun eigen taalconstructies bedenken. Door patronen te ontdekken in taal proberen kinderen hun eigen regels te formuleren om uit te proberen in hun taaluitingen. Verhallen en Walst (2007) noemen deze theorie de creatieve constructie-theorie. De derde verklarende theorie die wordt gegeven voor het taalverwervingsproces vertelt dat de interactie tussen ouder en kind een belangrijke schakel is binnen de taalontwikkeling doordat ouders kinderen kunnen voorzien van taalaanbod en inspelen op de taalbehoeftes van kinderen. Hiermee stimuleren ouders hun kinderen om de taal steeds bij te leren. Deze verklaring wordt de interactie-theorie genoemd (Verhallen & Walst, 2007).

3.2. Input en output

Het verwerven van een taal door middel van natuurlijke taalverwerving is ook binnen het vreemdetalenonderwijs van belang. In de input-hypothese van Krashen (1985) is een grondbeginsel van de natuurlijke (vreemde) taalverwerving geformuleerd en deze beschrijft dat een goed afgestemd en begrijpelijk taalaanbod noodzakelijk is om een taal te kunnen begrijpen. Volgens Krashen (1985) verwerven mensen geen taal door regels te leren, maar door begrijpelijke input te ontvangen. Ook is het essentieel dat taaluitingen een zinvolle betekenis hebben, zodat leerlingen inzien dat taal een communicatiemiddel is waarbij het gaat om de boodschap. Naast het ontvangen van taalinput is volgens Swain (2005) ook het zelf produceren van taal een belangrijk onderdeel van het (vreemde) taalverwervingsproces. In zijn output-hypothese beschrijft Swain (2005) dat je tijdens het produceren van taal je bewust wordt van het gebrek aan bepaalde taalvaardigheden waardoor je op zoek gaat naar de informatie om dit 'gat' te vullen.

3.3. De Schijf van Vijf

Het verwerven van een taal in het moderne vreemdetalenonderwijs is volgens Westhoff (2008) opgebouwd uit vijf componenten die samen als geheel in iedere moderne vreemde taalles aanwezig zou moeten zijn. Zoals ook Krashen (1985) eerder beschreef is het de blootstelling aan input (Westhoff, 2008) dat allereerst een uitsluitende voorwaarde is voor het verwerven van een vreemde taal. Hierin benoemd Westhoff (2008) dat iemand die een

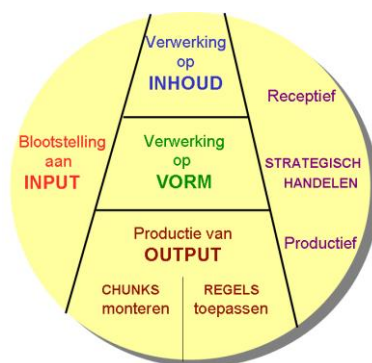
vreemde taal leert in aanraking moet komen met input die qua 'niveau' net iets boven zijn of haar taalniveau ligt. Dit maakt het mogelijk dat een taal steeds zal worden bijgeleerd. Ten tweede is het voor de inhoudsgerichte verwerking volgens Westhoff (2008) belangrijk dat de input betekenisvol is. Alleen echte en zinvolle input dat aansluit bij de leefwereld van leerlingen kan leiden tot een gemotiveerde verwerking. Westhoff (2008) schrijft in zijn boek dat de vormgerichte verwerking als derde component nodig is om het zelf in elkaar knutselen van de vreemde taal te voorkomen. Doordat er herhalend veel betekenisvolle input wordt gegeven, zal degene die de taal leert sneller zicht hebben op de grammaticale structuren van een taal. Deze structuren kunnen dan eigen worden gemaakt en zelf worden toegepast in taaluitingen. Westhoff (2008) benoemt de rol van (pushed) output als vierde component en beschrijft dat een taallerende zijn of haar actieve taalbeheersing vergroot en verbetert door zich vaak in de vreemde taal te uiten. Zoals eerder geschreven, benoemt ook Swain (2005) dit in zijn outputhypothese en beschrijft daarin dat een lerende zich tijdens het uiten in een taal bewust wordt van het gebrek aan bepaalde taalvaardigheden waardoor iemand op 'zoek' gaat naar de informatie om dit 'gat' te vullen. Westhoff (2008) zegt dan ook dat taalverwerving gaat over het blijven uitproberen van taaluitingen. Daarin onderscheidt Westhoff (2008) twee soorten output:

- het uiten van taalfragmenten die bestaan uit meer dan één woord;
- het uiten van taal ontstaat door het toepassen van grammaticale regels.

Het vijfde component in zijn schijf noemt Westhoff (2008) het strategisch handelen. Doordat er maar beperkte tijd beschikbaar is voor het leren van een vreemde taal op school zullen er altijd leegtes blijven bestaan. Strategieën kunnen helpen om deze leegtes te compenseren. Westhoff (2008) beschrijft twee typen strategieën:

- receptieve strategieën: manieren om taalaanbod beter te begrijpen, zoals bijvoorbeeld het raden van woorden en het activeren van voorkennis.
- productieve strategieën; manieren om een boodschap toch over te laten komen, zoals bijvoorbeeld het omschrijven en het gebruiken van synoniemen, voorbeelden en gebaren.

In schema ziet de 'Schijf van Vijf' van Westhoff (2008) er zoals hieronder geïllustreerd uit en vormen deze vijf componenten samen een geheel dat essentieel is voor iedere MVT-les.

Afbeelding 1. Westhoff, G.J. (2008). Een 'Schijf van Vijf' voor het vreemdetalenonderwijs. Deventer: z.u.

3.4. Ontwikkeling doeltaal-voertaal principe in Nederland

In de literatuur wordt vaak geschreven over het belang van het doeltaal-voertaal principe in het voortgezet onderwijs in Nederland. Het idee wordt gewekt dat het doeltaal-voertaal principe een verschijnsel van de laatste jaren is, maar dit blijkt anders te zijn. Het doeltaal-voertaal principe heeft namelijk in de afgelopen decennia op verschillende manieren in de belangstelling gestaan.

Oud-de Glas, Buis, & Withagen (1993) schrijven in hun boek dat de moderne vreemde talen in de tweede helft van de 19e eeuw een schoolvak werden in het Nederlandse onderwijs. De focus lag toen vooral op de schrijfvaardigheid, omdat kennis van grammatica en woordenschat, waarmee teksten gelezen, geschreven en vertaald konden worden, prioriteit was. Oud-de Glas, Buis, & Withagen (1993) noemen deze methode de 'grammatica – vertaalmethode'. Het was voornamelijk de intellectuele status waar scholen naar streefden, waardoor de nadruk op de schriftelijke vaardigheden lag. Er bestond al een vorm van vreemdetalenonderwijs voordat de moderne vreemde taal een schoolvak werd op scholen. De vreemde talen werden toen gegeven door particuliere taalmeesters en gouvernantes en waren vooral gericht op het mondelinge gebruik van de doeltaal.

Als reactie op de grammatica-vertaal methode, deed aan het eind van de 19^e eeuw de 'directe methode' zijn intrede in het onderwijs. In deze methode, die gebaseerd was op de natuurlijke taalverwerving, stond het mondelinge gebruik van de doeltaal centraal. Volgens Oud-de Glas, Buis, & Withagen (1993) hield dit in dat er eerst kennis gemaakt moest worden met de gesproken taal, voordat geschreven taal aan bod kwam. Het was belangrijk dat je vanaf het begin zoveel mogelijk gestimuleerd werd om te denken en te spreken in de doeltaal, om zoveel mogelijk input van de doeltaal te krijgen. Deze methode werd vanaf de jaren '50 in het Nederlandse vreemdetalenonderwijs bekend als de 'audio-orale methode' en stelde vaardigheden als luisteren en spreken boven het lezen en schrijven. Oud-de Glas, Buis, & Withagen (1993) zeggen dat het doel van deze methode was om de taal als communicatiemiddel te leren gebruiken waarbij de vorm belangrijker werd gevonden dan de inhoud. Volgens Oud-de Glas, Buis, & Withagen (1993) was het bij zowel de 'directe methode' als bij de 'audio-orale methode' belangrijk dat het gebruik van de moedertaal zoveel mogelijk vermeden werd. Toen bleek dat er in de praktijk weinig doeltaalgebruik plaatsvond, deed de 'communicatieve methode' zijn intrede in de jaren '70 – '80. Binnen deze methode werd de doeltaal niet als doel op zich beschouwd, maar meer als een communicatiemiddel. Oud-de Glas, Buis, & Withagen (1993) schrijven dat taal in deze methode meer werd gezien als middel voor sociale interactie waarin het communiceren voorop staat. De 'communicatie methode' lijkt daarmee veel overeenkomsten te hebben met de principes van het natuurlijke taalverwervingsproces.

Door de jaren heen zijn er verschillende methodes ontwikkeld waarin het doeltaal gebruik centraal werd gezet. Desondanks blijkt de grammatica-vertaalmethode de meest gebruikte methode in het vreemdetalenonderwijs in Nederland te zijn.

4. Onderzoeksvraag en verwachtingen

Het doeltaal-voertaal principe is een groot onderwerp dat in de literatuur al vanuit vele perspectieven is besproken. Het is daarom nodig om het onderzoek wat in te perken. In de literatuur wordt beschreven dat slechts een minderheid van de leraren de doeltaal als voertaal gebruikt (Harskamp & Linga, 2007). Het blijkt echter wel dat de docent een belangrijke rol heeft in het gebruiken van de vreemde taal. In mijn onderzoek liggen dan ook de belemmeringen van het huidige gebruik van de doeltaal in de praktijk centraal, omdat het tijdens lesobservaties op mijn stageschool opviel dat ook hier de doeltaal weinig werd gebruikt in de les. Voordat ik een beeld ga schetsen van het minimale gebruik van de doeltaal in de praktijk, is het belangrijk om eerst te onderzoeken wat de waarde van het doeltaal-voertaal principe is. Verhallen & Walst (2007) zeggen namelijk dat het volledig onderdompelen in een taal, ook wel de natuurlijke taalverwerving genoemd, een didactiek is die in het taalverwervingsproces ten grondslag ligt. Het is de communicatieve methode, waarin de doeltaal als communicatiemiddel wordt gezien, die veel overeenkomsten lijkt te hebben met de didactiek van het natuurlijke taalverwervingsproces (Oud-de Glas, Buis, & Withagen, 1993). Met deze informatie is mijn eerste deelvraag tot stand gekomen. Om te onderzoeken hoe groot de belemmeringen zijn in het doeltaal-voertaalgebruik op mijn stageschool, wil ik onderzoeken in hoeverre het nu in praktijk wordt gebracht. Kwakernaak (2007) schrijft in zijn boek dat het gebruik van de doeltaal als voertaal tijdens de MVT-les essentieel is, maar dat dit in de praktijk niet altijd blijkt te worden gedaan. Om erachter te komen wat de belemmeringen precies inhouden, wil ik weten hoe de docenten Engels over het principe denken. Ik richt mij in mijn onderzoek daarom ook op de meningsvorming over het doeltaal-voertaal principe. Met deze informatie, en door mijn lesobservaties, zijn mijn tweede en derde deelvraag tot stand gekomen.

Onderzoeksvraag:

Welke aspecten staan het doeltaal-voertaal gebruik in de lessen Engels op TalentStad in Zwolle in de weg?

Deelvragen:

1. Wat is bekend over de waarde van het doeltaal-voertaal principe in het moderne vreemdetalenonderwijs?
2. In hoeverre wordt het doeltaal-voertaalprincipe in de praktijk gebracht door docenten Engels op TalentStad in Zwolle?
3. Welke opvattingen hebben docenten Engels op TalentStad in Zwolle over het doeltaalvoertaalprincipe?

5. Methode onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijf ik de opzet van mijn onderzoek. Ik verantwoord mijn gekozen onderzoeksmethode en gebruikte onderzoeksinstrumenten.

5.1. Onderzoeksopzet

Ik heb gekozen voor een beschrijvend onderzoek; een onderzoek dat zich richt op het verzamelen en verwerken van onderzoeksgegevens met betrekking tot het gebruik van de doeltaal als voertaal in de lessen Engels op TalentStad, locatie Blaloweg (VMBO-BB/KB). Hierbij heb ik gekeken naar het gebruik van de doeltaal in de praktijk en de visie van docenten op het doeltaal-voertaalprincipe. Ik heb gekozen voor deze opzet, omdat de resultaten van dit beschrijvende onderzoek kunnen leiden tot adviezen ter verbetering van het doeltaalgebruik van docenten. Als deze adviezen verder zouden worden uitgewerkt, kunnen ze mogelijk worden toegepast in de praktijk. We kunnen hierbij denken aan het ontwikkelen van materiaal dat het doeltaalgebruik in de lessen stimuleert en bevordert.

5.2. Meetinstrumenten

5.2.1. Lesobservatie

Om te onderzoeken in hoeverre het doeltaal-voertaalprincipe in de praktijk wordt gebracht door docenten Engels op TalentStad in Zwolle heb ik gekozen voor het observeren van alle docenten Engels die werkzaam zijn op de school. Ik heb gekozen voor observatie omdat dit de beste dataverzamelmethode is als het om gedrag gaat. Voorafgaande deze observaties heb ik de docenten niet op de hoogte gesteld van het doel van mijn onderzoek om de resultaten niet te beïnvloeden en een betrouwbaar beeld te krijgen van de situatie. Ik heb dus gekozen voor een verholde participerende observatie zodat docenten niet beïnvloed worden door de kennis dat ik hun gedrag observeer. Voor het observeren heb ik gebruik gemaakt van een observatieformulier dat meet hoe het doeltaalgebruik van de docenten is. Dit observatieformulier is te vinden in bijlage 1. Tijdens de observaties heb ik gelet op het doeltaal gebruik in de les. Het doeltaalgebruik is in dit onderzoek onderverdeeld in de volgende dimensies: input en output (Krashen, 1985 & Swain, 2005 → zie theoretisch kader). Beiden dimensies zijn onderverdeeld in de sub dimensies opening/afsluiting, organisatie, behandelen van de lesstof/opdrachten, complimenten, waarschuwingen en sociale praatjes. Indicator van de eerste sub dimensie is groeten/gedag zeggen. Voor de tweede sub dimensie is dat instructie geven. Een voorbeeld daarvan is de gegeven instructie tijdens de observatie in klas 4VMBO-kader (zie bijlage 2). De indicator van de derde sub dimensie is het uitleggen van lesstof en het nakijken van werk. Voor de vierde en vijfde sub dimensie is dat het individueel en klassikaal geven van complimenten of waarschuwingen. Voor de laatste sub dimensie is de indicator het voor, tijdens en na de les houden van sociale gesprekje. Een voorbeeld daarvan is het gesprek tussen docent en leerling over de vakantie in klas 4VMBO-kader (zie bijlage 3).

In totaal heb ik 5 observaties gedaan bij 5 docenten die werkzaam zijn binnen de vakgroep Engels. Ik heb bewust gekozen voor het observeren van alle docenten Engels om een beeld te krijgen van het doeltaalgebruik binnen de gehele sectie. De observaties vonden plaats op het VMBO-basis en kader niveau in zowel klas 3 als 4. Zo heb ik geobserveerd in twee 4VMBO-kader klassen, een 4VMBO-basis klas, een 3VMBO-kader klas en een 3VMBO-basis klas. De keuze van de klassen zijn onsystematisch gekozen. In hoofdstuk 6 zijn de resultaten van de les observaties beschreven en toegelicht.

5.2.2. Docenten enquête

Naast het observeren heb ik gekozen voor het afnemen van enquêtes om er achter te komen welke opvattingen docenten Engels op TalentStad hebben over het doeltaalvoertaalprincipe. Deze enquête bestaat uit een vragenlijst die schriftelijk moet worden ingevuld. De lijst bevat

9 open vragen. Op deze manier hebben de deelnemende docenten de mogelijkheid om hun antwoord te verduidelijken. Hierdoor zullen hun visies en standpunten resulteren in een heldere uitslag. Ik heb gekozen voor deze schriftelijke manier van dataverzameling omdat het weinig tijd kost en het deelnemers de mogelijkheid biedt anoniem te blijven. Daarnaast hebben deelnemers meer tijd om over hun antwoorden na te denken wanneer zij deze schriftelijk moeten geven. Tot slot heb ik de enquêtes individueel in laten vullen, zodat de antwoorden gebaseerd zijn op persoonlijke ervaringen en ideeën.

De enquête voor docenten zijn ingevuld door dezelfde docenten Engels als die door mij geobserveerd zijn tijdens de les observaties op TalentStad. Dit betekent dat de enquête door 5 docenten is ingevuld.

5.2.3. Analyse onderzoeksresultaten

Bij de les observaties is er gewerkt met een systeem om de punten te tellen. Hieronder volgt een afbeelding van het gebruikte puntensysteem.

Puntensysteem lesobservaties en docenten enquête	
5 punten	Helemaal in het Engels
4 punten	Grotendeels in het Engels
3 punten	Half in het Engels / Half in het Nederlands
2 punten	Grotendeels in het Nederlands
1 punt	Helemaal in het Nederlands

Door de gegeven punten per domein op te tellen, heb ik de gemiddelden kunnen berekenen van het doeltaalgebruik per docent en domein. Met behulp van dit systeem heb ik een schema opgesteld waarmee ik het gebruik van de doeltaal kan beoordelen. Hieronder volgt een afbeelding van het gebruikte beoordelingsschema.

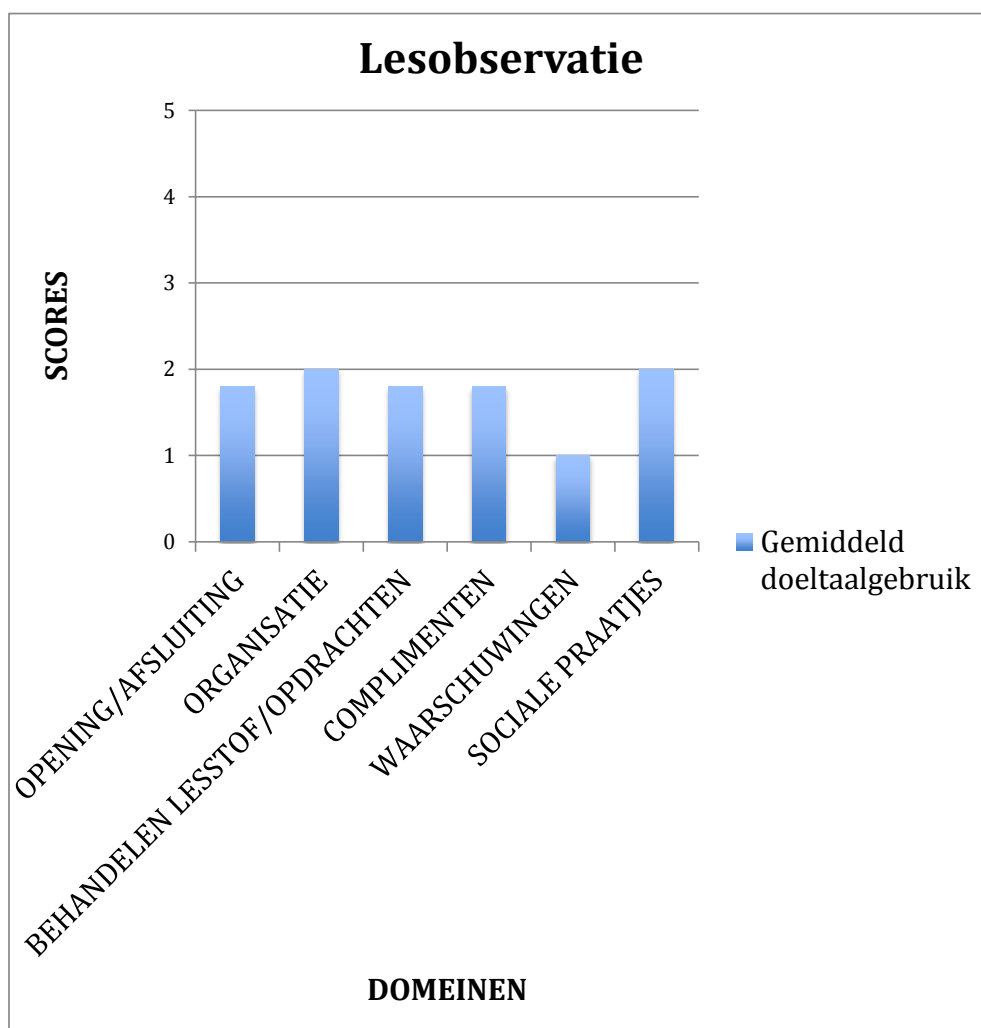
Beoordelingspunten doeltaalgebruik	
4 en hoger	Helemaal in het Engels
Tussen 3 en 4	Grotendeels in het Engels
Tussen 2 en 3	Half in het Engels / Half in het Nederlands
Tussen 1 en 2	Grotendeels in het Nederlands
1 en lager	Helemaal in het Nederlands

Aan de hand van mijn beschrijvende en cijfermatige onderzoeksresultaten, kunnen er conclusies worden getrokken over de mate waarin het Engelse doeltaalgebruik voorkomt.

6. Resultaten

In hoofdstuk 5 is er beschreven welke onderzoeksinstrumenten ik heb gebruikt. In dit hoofdstuk bespreek ik de resultaten van deze onderzoeksinstrumenten: de lesobservatie en de docente enquête.

6.1. Resultaten lesobservaties

Om een antwoord te geven op de vraag *“In hoeverre wordt het doeltaal-voertaalprincipe in de praktijk gebracht door docenten Engels op TalentStad in Zwolle?”* heb ik lessen geobserveerd bij 5 docenten Engels. Het figuur hierboven laat zien wat het **gemiddelde** gebruik van alle docenten is tijdens de observatie. Dit gemiddelde laat zien dat de domeinen organisatie en sociale praatjes het hoogst scoren in het gebruik van de doeltaal met een gemiddelde van 2,0, wat wil zeggen dat dit domein van de les half in het Engels/half in het Nederlands wordt gegeven. Deze gegevens komen deels overeen met de resultaten van de docenten enquête; de docenten geven hierin aan dat zij regelmatig Engels als doeltaal

Opmerking [HV3]: Ook spreiding is interessante info.

hanteren tijdens het domein organisatie. Uit de enquête blijkt echter wel dat de docenten minder het Engels als voertaal gebruiken tijdens het domein sociale plaatjes dan dat het resultaat van de les observaties laat zien. De domeinen opening/afsluiting, behandelen van de lesstof/opdrachten en complimenten komen op de tweede plaats met een gemiddelde van 1,8 en dit valt in de telling grotendeels in het Nederlands. Deze gegevens komen overeen met de resultaten van de docenten enquête; de docenten geven aan dat zij maar soms tot regelmatig de Engelse taal hanteren als voertaal tijdens deze domeinen van de les en dus vaker terugvallen op hun moedertaal. Mogelijke verklaringen hiervan worden gegeven in de docenten enquête; de docenten vinden het belangrijker dat leerlingen begrijpen wat ze moeten doen in plaats van dat de doeltaal als voertaal wordt gehanteerd en geven uit ervaring aan dat je bij VMBO leerlingen niet altijd serieus overkomt wanneer je tijdens bepaalde domeinen Engels als doeltaal gebruikt. Het domein waarschuwingen heeft een gemiddelde score van 1.0, wat laat zien dat dit domein het minst geschikt is voor het gebruik van de doeltaal als voertaal. Dit resultaat is terug te vinden in de docenten enquête doordat duidelijk wordt beschreven waarom de docenten in eigen taal spreken; ze vinden dat er geen 'onbegrip' moet kunnen plaatsvinden binnen dit domein omdat er ook vaak spontaan wordt gereageerd op het gedrag van leerlingen.

Opmerking [HV4]: Dat vraagt om een verklaring [(in de analyse)]

Overzicht resultaten lesobservaties per docent

Domeinen	Vak	ENGELS					GEM
	Docent	Docent1	Docent2	Docent3	Docent4	Docent5	
	Klas	4VMBO-K	4VMBO-K	4VMBO-B	3VMBO-B	3VMBO-K	
OPENING/AFSLUITING		2	1	2	1	3	1,8
ORGANISATIE		4	1	1	1	3	2
BEHANDELEN LESSTOF/OPDRACHTEN		1	1	3	1	3	1,8
COMPLIMENTEN		1	1	3	1	3	1,8
WAARSCHUWINGEN		1	1	1	1	1	1
SOCIALE PRAATJES		5	1	2	1	1	2
GEMIDDELDE SCORE DOCENT		2,3	1	2	1	2,3	

Uit de resultaten van de lesobservaties kan worden afgelezen dat het doeltaal-voertaalgebruik het meest in de volgende domeinen wordt gehanteerd:

- Organisatie
- Sociale praatjes

Daarnaast is uit de observatie gebleken dat de docenten vaker het Nederlands als voertaal gebruiken in de volgende domeinen van een les:

- Opening/afsluiting
- Behandelen lesstof/opdrachten
- Complimenten

Tot slot laten de lesobservaties zien dat het Engels helemaal niet als voertaal gebruikt wordt in het volgende domein:

- Waarschuwingen

Deze resultaten komen niet geheel overeen met de verwachtingen: de domeinen die onder andere het meest geschikt worden geacht voor het gebruik van de doeltaal worden vaker in het Nederlands dan in het Engels gegeven. Bij het bevorderen van het doeltaalgebruik onder docenten kan er rekening worden gehouden met dit resultaat. Het zijn domeinen waarin het voor docenten gemakkelijker is de doeltaal als voertaal te gebruiken.

6.2. Resultaten docenten enquête

Hieronder laat ik de resultaten voortkomend uit de vragen van de docenten enquête zien. Alle vijf de geobserveerde docenten Engels hebben een enquête ingevuld.

“Goede talendocent”

De docenten gaven in de enquête verschillende kenmerken aan die zij het belangrijkste vinden om een goede talendocent te zijn. Deze kenmerken zijn in te delen in twee groepen:

Opmerking [HV5]: Kan ik even niet plaatsen

1. Pedagogisch competent:
 - is geduldig
 - onderkent leerlingen zonder talenknobbel
 - onderkent leerlingen met spreekangst
 - zoekt en onderhoudt contact met leerlingen
 - beschikt over achtergrond informatie (leerlingen)
2. Didactisch competent
 - beschikken over didactische vaardigheden
 - beschikken over kennis van de taal
 - enthousiasme tonen voor het vak
 - openstaan voor vernieuwingen

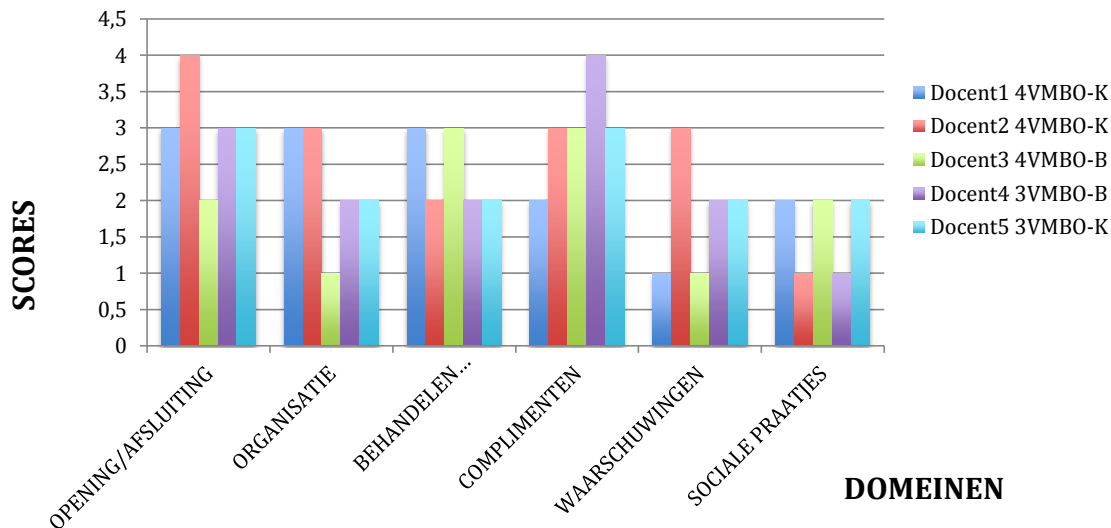
Wat opvalt aan deze kenmerken is dat de meeste kenmerken gelden voor docenten in het algemeen en dus niet specifiek kenmerken zijn van docenten die een taal onderwijzen. Het zijn de volgende genoemde kenmerken die typerend zijn voor taalonderwijzende docenten:

- de docent onderkent leerlingen zonder talenknobbel
- de docent onderkent leerlingen met spreekangst
- de docent beschikt over kennis van de taal

“Mening over het doeltaal-voertaalprincipe”

In de enquête werd de vraag gesteld wat de docenten vinden van het gebruik van de doeltaal als voertaal tijdens de Engelse les. Hun reactie luidt overeenkomend dat het een effectief aspect van het vreemdetalenonderwijs is dat zou moeten worden nagestreefd, maar niet altijd haalbaar is op bepaalde niveaus van de leerling: *“Veel VMBO leerlingen hebben angst of vinden het spannend om een vreemde taal te horen of te spreken.”* Door Engels als voertaal te gebruiken, neemt het taalgevoel toe en ontwikkelen de leerlingen bepaalde vaardigheden en ook meer durf. *“Door Engels te spreken in de les wordt hopelijk de drempel voor de leerlingen steeds lager [...] en raken ze vertrouwd met de taal.”* De docenten geven in de enquête aan dat het zeker wel werkbaar is om ook op het VMBO het doeltaalvoertaalprincipe te hanteren, maar dan zou het vanaf klas 1 moeten worden ingezet met kleine stappen.

Docentenenquête

In het bovenstaande figuur is per docent afgebeeld hoe zij denken over hun eigen doeltaalgebruik in de les. Docent 2 behaalt de hoogste score met een gemiddelde van 2,7. Docent 1, 4 en 5 komen op een gemiddelde score uit van 2,3. Docent 3 heeft met een gemiddelde van 2,0 het laagst gescoord op het eigen doeltaal als voertaal gebruik. De behaalde scores van de docenten vallen alle vijf binnen de categorieën half in het Engels/half in het Nederlands en grotendeels in het Nederlands.

De resultaten van de docenten enquête laten ook zien hoe hun doeltaalgebruik binnen de verschillende domeinen eruit ziet. De resultaten geven aan dat de Engelse taal volgens de docenten met een score van 3,0 het meeste gehanteerd wordt in de domeinen:

- opening/afsluiting
- complimenten

Dit resultaat betekent dat de docenten volgens eigen zeggen deze domeinen grotendeels in het Engels uitvoeren.

Op de tweede plek gevolgd, blijkt er volgens docenten in de volgende domeinen half in het Engels/half in het Nederlands te worden gesproken:

- behandelen lesstof/opdrachten
- organisatie

Tot slot laten de enquête resultaten zien dat de docenten in de overige domeinen grotendeels in het Nederlands spreken:

- sociale praatjes
- waarschuwingen

Doeltaalgebruik volgens docenten

Domeinen	Vak	ENGELS					GEM
	Docent	Docent1	Docent2	Docent3	Docent4	Docent5	
	Klas	4VMBO-K	4VMBO-K	4VMBO-B	3VMBO-B	3VMBO-K	
OPENING/AFSLUITING		3	4	2	3	3	3,0
ORGANISATIE		3	3	1	2	2	2,2
BEHANDELEN LESSTOF/OPDRACHTEN		3	2	3	2	2	2,4
COMPLIMENTEN		2	3	3	4	3	3,0
WAARSCHUWINGEN		1	3	1	2	2	1,8
SOCIALE PRAATJES		2	1	2	1	2	1,6
GEMIDDELDE SCORE DOCENT		2,3	2,7	2,0	2,3	2,3	

In de docenten enquête is ook de vraag gesteld waarom ervoor gekozen wordt de Engelse taal in bepaalde domeinen meer of eerder te gebruiken dan in andere domeinen. De resultaten laten de volgende antwoorden zien:

- Motivatie; zowel de docent als de leerlingen zijn niet altijd gemotiveerd om de doeltaal te gebruiken.
- Geschiktheid; het is niet altijd passend en effectief om de doeltaal te gebruiken, omdat het belangrijker is dat de leerlingen begrijpen wat ze moeten doen. De docenten vallen dan terug op hun moedertaal. Daarnaast zijn er bepaalde domeinen waarin je het doeltaalgebruik kunt zien aankomen, zoals bij het complimenten. Bij het waarschuwen is dit minder, omdat dit vaak spontaan reageren is op gedrag.

Voordelen doeltaalvoertaalgebruik

Uit een eerdere vraag kwam al naar voren dat de docenten het doeltaalvoertaalgebruik wel realiseerbaar vinden, maar alleen als dit met kleine stappen wordt opgebouwd. Wat nu volgt is een overzicht van voordelen die door de docenten zijn genoemd over het doeltaalvoertaalprincipe:

- Doordat de docent de doeltaal gebruikt, raken leerlingen meer vertrouwd met de taal en zullen zij zelf ook sneller en gemakkelijk de vreemde taal gebruiken
- Door leerlingen de doeltaal te laten gebruiken, kun je als docent snel zien op wat voor niveau een leerling zit.
- Je onderscheidt je als docent en dit vinden leerlingen interessant.

Bezwaren doeltaalvoertaalgebruik

Naast de voordelen zijn er ook nadelen door de docenten benoemd in de enquête. Wat volgt is een overzicht van de door hen genoemde bezwaren voor het doeltaalvoertaalgebruik in de les:

- Het gebruik van de doeltaal leidt vaak tot onbegrip waardoor de boodschap niet overkomt.
- Het gebruik van de doeltaal vertraagt het tempo van de les.
- Het gebruik van de doeltaal wordt als minder geschikt beschouwd op het VMBO.
- De relatie met leerlingen op het VMBO is pedagogisch en niet op didactisch niveau.

Verwachting bij leerlingen

Uit de bovenstaande vragen blijkt dat de docenten positief staan tegenover het gebruik van de doeltaal en dat zij voordelen zien in het stimuleren van doeltaalgebruik bij leerlingen. Het is uiteindelijk dan ook de bedoeling dat leerlingen zich communicatief weten te redden in de vreemde taal. In de enquête werd gevraagd in hoeverre de docenten van hun leerlingen verwachten dat zij de doeltaal gebruiken in de les. Uit de reacties blijkt dat de docenten het niet van de leerlingen verwachten maar het wel mooi meegenomen vinden als leerlingen er iets van oppikken. Het doeltaalgebruik wordt meestal dan ook gestimuleerd door het voorlezen en laten napraten, het stellen van simpele vragen in het Engels, het oefenen van

gesprekjes, het enthousiast maken voor de taal en leerlingen soms ook te verplichten tot antwoorden in het Engels.

Een aspect dat belangrijk is bij het spreken in een vreemde taal is dat er een veilige sfeer is gecreëerd voor de leerlingen waarin zij fouten kunnen maar ook durven maken. De docenten geven in de enquête aan dat het maken van fouten niet erg is en dat ze er niet teveel nadruk op leggen. Leerlingen zitten in een leerproces waarin hun uitingen niet perfect hoeven te zijn. Het is belangrijker dat ze de stap durven te zetten om het te proberen.

6.3. Verklaring van resultaten

In deze paragraaf licht ik toe hoe de resultaten van de les observaties en docenten enquêtes met elkaar zijn vergeleken.

Over het algemeen blijken de docenten hun eigen doeltaalgebruik in de les hoger in te schatten dan wat blijkt uit de les observaties. Dit kan te verklaren zijn vanuit het feit dat de **les observaties** momentopnames zijn. De gemiddelde scores van docent 1, 3 en 5 komen bij beide onderzoeksinstrumenten overeen, maar verschillen onderling van score per domein. Een verschil dat opvalt is dat de opening / afsluiting volgens docenten vaak in de doeltaal wordt gedaan, terwijl dit in de les observaties niet is terug te vinden. Met een gemiddelde score van 1,8 blijkt uit de observaties dat dit helemaal in het Nederlands **gebeurd**. Dit geldt met eenzelfde score ook voor het domein complimenten. De resultaten laten zien dat docenten, volgens enquête en observatie, de doeltaal vooral hanteren in de domeinen organisatie en sociale praatjes.

Opmerking [HV6]: !!

Gemiddelde scores doeltaalgebruik van lesobservaties en docenten enquêtes

Domeinen	Docent	Docent1		Docent2		Docent3		Docent4		Docent5	
	Klas/niveau	4VMBO-K		4VMBO-K		4VMBO-B		3VMBO-B		3VMBO-K	
	Gemiddelde score	Gemiddelde score		Gemiddelde score		Gemiddelde score		Gemiddelde score		Gemiddelde score	
	Meetinstrument	Docenten-enquete	Observatie	Docenten-enquete	Observatie	Docenten-enquete	Observatie	Docenten-enquete	Observatie	Docenten-enquete	Observatie
OPENING/AFSLUITING		3	2	4	1	2	2	3	1	3	3
ORGANISATIE		3	4	3	1	1	1	2	1	2	3
BEHANDELEN LESSTOF/OPDRACHTEN		3	1	2	1	3	3	2	1	2	3
COMPLIMENTEN		2	1	3	1	3	3	4	1	3	3
WAARSCHUWINGEN		1	1	3	1	1	1	2	1	2	1
SOCIALE PRAATJES		2	5	1	1	2	2	1	1	2	1
GEMIDDELDE SCORE DOCENT		2,3	2,3	2,7	1,0	2,0	2,0	2,3	1,0	2,3	2,3

Beoordelingspunten doeltaalgebruik	
4 en hoger	Helemaal in het Engels
Tussen 3 en 4	Grotendeels in het Engels
Tussen 2 en 3	Half in het Engels / Half in het Nederlands
Tussen 1 en 2	Grotendeels in het Nederlands
1 en lager	Helemaal in het Nederlands

7. Conclusie en discussie

Op basis van de onderzoeksresultaten worden er in dit hoofdstuk conclusies getrokken met betrekking tot het doeltaalvoertaalprincipe op TalentStad in Zwolle. Daarnaast worden er aanbevelingen gedaan om het doeltaalgebruik te stimuleren.

7.1. Conclusies

Om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag: *Welke aspecten staan het doeltaalvoertaal gebruik in de lessen Engels op TalentStad in Zwolle in de weg?*, wordt er eerst een overzicht gegeven van de belangrijkste resultaten uit dit onderzoek. Deze resultaten zijn gerelateerd aan de gestelde deelvragen.

De waarde van het doeltaalvoertaalprincipe

Voordelen

In de theorie wordt benoemd wat belangrijke voordelen zijn in het doeltaal-voertaalprincipe. Een aantal van deze voordelen zijn:

- De leerlingen worden steeds taalvaardiger doordat ze de taal steeds bij leren.
- De leerlingen raken zich bewust van het feit dat taal een communicatiemiddel is.
- De taaluitingen die leerlingen ontvangen (input) zijn nuttig en betekenisvol.

Naast deze voordelen wordt beschreven dat de beste manier om een taal te leren is door deze natuurlijk te verwerven, omdat leerlingen zo ook hun moedertaal hebben geleerd.

In deze methodiek leren leerlingen eerst spreken in de doeltaal en daarna komt pas het leren van schriftelijke vaardigheden. Het taalonderwijs zoals we het nu kennen, biedt deze twee vaardigheden in omgekeerde volgorde aan waardoor het huidige onderwijs niet aansluit bij de grondslag van het taalverwervingsproces: de natuurlijke taalverwerving. We kunnen concluderen dat het doeltaalvoertaalprincipe wel aansluit bij deze methodiek.

Belemmeringen

Naast de hierboven benoemde waarden van het doeltaalgebruik, zijn er ook belemmeringen die ertoe leiden dat het doeltaalgebruik niet wordt gehanteerd in de les. De docenten blijken de doeltaal wel te gebruiken maar alleen in de volgens hen geschikte domeinen van een les. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat het gebruik van de doeltaal kan leiden tot onbegrip, terwijl het voor docenten vaak het doel is om de boodschap goed over te laten komen. Op het VMBO is dit volgens docenten toch de essentie en wordt het doeltaalgebruik op dit niveau als minder geschikt beschouwd. Daarnaast is de rol van de docent in het huidige onderwijs aan het veranderen doordat de focus steeds meer op het zelfstandige leren en werken komt te liggen. De rol als docent verandert hierdoor meer naar het coach-zijn waardoor er steeds minder ruimte is voor input van een vreemde taal en daarmee dus het doeltaalgebruik van zowel docenten als leerlingen minder kan worden gestimuleerd.

Bevordering van doeltaalgebruik

Leerlingen op het VMBO vinden het moeilijk om de stap te zetten tot doeltaalgebruik. Zij zullen dan ook niet uit zichzelf de doeltaal gaan gebruiken als hun docent de taal als voertaal inzet tijdens de les. De docent maakt zijn leerlingen echter wel vertrouwd met de doeltaal door deze zoveel mogelijk te gebruiken. Het is daarbij essentieel dat de docent een zinvol en begrijpelijk taalaanbod biedt en niet te ver boven het niveau van de leerling gaat werken. Het begrijpen van de boodschap motiveert en zal meewerken aan het stimuleren van hun doeltaalgebruik. Het is de docent die tenslotte als een voorbeeld dient en de leerlingen voorziet van woorden, klanken en grammaticale structuren die zij kunnen gebruiken

(imitatietheorie). Naast het ontvangen van begrijpelijke taalinput is ook het zelf produceren van taal (output) belangrijk in het taalverwervingsproces. Docenten moeten hier een veilige leeromgeving voor creëren waarin leerlingen fouten durven te maken.

Doeltaalvoertaalgebruik in de praktijk

Aan de hand van de les observaties en docenten enquêtes is vast te stellen dat het gebruik van de doeltaal in de lessen Engels op Talentstad minimaal is. Met een gemiddelde score tussen 2 en 3 punten blijken 3 van de 5 docenten hun lessen half in het Nederlands / half in het Engels te geven. Dit is echter wel verdeeld over de verschillende domeinen en komen de domeinen opening / afsluiting en complimenten naar voren als meest geschikt. De overige 2 docenten blijken met een gemiddelde score tussen 1 en 2 hun lessen grotendeels in het Nederlands te geven. De gemiddelde scores van de twee laatstgenoemden docenten laten ook een groot verschil in doeltaalgebruik wat naar voren is gekomen in de enquête en wat er is geconstateerd in de lesobservatie. Zij hebben hun eigen doeltaalgebruik namelijk hoger geschat dan wat in de observatie is waargenomen. De conclusie is dat de docenten Engels relatief weinig gebruik maken van door Krashen genoemde input-hypothese. Leerlingen worden minimaal voorzien van begrijpelijk taalaanbod in de doeltaal en hierdoor wordt ook minder mogelijkheid geboden tot het produceren van taaluitingen (output-hypothese van Swain). De antwoorden uit de docenten enquête onderbouwen deze conclusie.

Mening van docenten

Het onderzoek laat zien dat docenten positief tegen het doeltaalvoertaalprincipe aan kijken en het zeker realiseerbaar vinden om onderwijs in de doeltaal aan te bieden. Zij noemen echter wel een aantal aspecten die voor hen het doeltaalvoertaalgebruik in de weg staat. Ten eerste achten zij het niveau van VMBO leerlingen als minder geschikt doordat de relatie met hen meer op pedagogisch niveau is in plaats van op cognitief (didactisch) niveau. Daarnaast merken zij in de praktijk dat het gebruik van de doeltaal vaak leidt tot onbegrip bij leerlingen waardoor ze het meest vooraanstaande doel van de les voorbijgaan: het overbrengen van de boodschap. Hieruit volgt dat instructie, uitleg en lesstof dat in de doeltaal wordt gegeven vaker herhaald moet worden om de boodschap over te brengen. Hierdoor vertraagt het tempo van de les, wat als laatste belemmerende aspect wordt genoemd. Ondanks deze belemmeringen zien de docenten Engels van Talentstad in Zwolle het doeltaalvoertaalgebruik als een waardevol onderdeel van het vreemde taalverwervingsproces. Zij geven aan het ook op het VMBO werkbaar te kunnen maken als het principe vanaf klas 1 wordt ingezet met kleine stappen.

7.2. Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksresultaten en de theoretische verdieping kunnen er aanbevelingen worden gedaan om het doeltaalvoertaalprincipe werkbaar te maken.

Vakgroep

- Vakdocenten Engels moeten vanaf klas 1 beginnen met het gebruiken van de doeltaal als voertaal.
- Vakdocenten Engels moeten gezamenlijke afspraken maken over het gebruik van de doeltaal in de les.

Doeltaalgebruik docent Engels

- Vakdocenten Engels moeten consequent de doeltaal als voertaal gebruiken. Hierdoor raken leerlingen vertrouwd met de taal en raken zij eraan gewend dat de Engelse taal voertaal is tijdens de les.

- Vakdocenten Engels moeten het doeltaalgebruik opbouwen zodat de leerlingen er aan kunnen wennen. Dit wil zeggen dat er niet meteen tijdens alle domeinen Engels hoeft te worden gesproken, maar wel tijdens de domeinen die daar de beste mogelijkheid tot bieden. Hier kunnen onderling afspraken over worden gemaakt.
- Vakdocenten Engels moeten tijdens het gebruik van de doeltaal blijven controleren of de boodschap is overgekomen. Dit kan in de doeltaal, maar voor alle zekerheid ook in het Nederlands.
- Vakdocenten Engels moeten het doeltaalgebruik afstemmen op hun leerlingen en daarmee dus rekening houden met het leerjaar en niveau.
- Vakdocenten Engels moeten zoveel mogelijk proberen hun doeltaalgebruik duidelijk te maken; dit kan door middel van fysieke gebaren maar ook door receptieve en productieve strategieën (Westhoff, 2008).
- Vakdocenten Engels moeten geen nadruk leggen op de fouten en leerlingen laten realiseren dat het maken van fouten onderdeel is van hun leerproces.

Doeltaalgebruik van leerlingen

- Leerlingen moeten worden voorzien van input en output. Dit wil zeggen dat hen genoeg begrijpelijk taalaanbod moet worden gegeven maar ook mogelijkheden om zichzelf in de doeltaal te uiten.
- Leerlingen moeten terug kunnen vallen op hun moedertaal. Zij moeten de keuze hebben om zowel in de doeltaal als in het Nederlands te kunnen antwoorden. Hierdoor zal de 'angst voor het spreken' ook in zekere mate afnemen.
- Leerlingen kunnen de spreekvaardigheid beter in kleinere groepen oefenen, zodat ze meer durf hebben zichzelf te uiten in de vreemde taal.

8. Reflectie

Ik vond het interessant en leerzaam om dit onderzoek op mijn stageschool uit te voeren. Ik kijk vol enthousiasme terug op de manier waarop ik het onderzoek heb uitgevoerd en mijn onderzoeksvragen en deelvragen heb kunnen beantwoorden. Ik heb mijn kennis op verschillende gebieden vergroot en verdiept. Ten eerste ben ik meer te weten gekomen over de totstandkoming van het (vreemde) talenonderwijs in Nederland, wat de theorie beschrijft over het doeltaal-voertaal principe en weet ik in hoeverre dit principe op mijn stageschool TalentStad in Zwolle wordt gehanteerd. Daarnaast heb ik ook mijn kennis vergroot op het gebied van methodieken en theorieën in de (vreemde) taalverwerving en op welke mogelijke manieren het taalverwervingsproces bij leerlingen kan worden beïnvloed en gestimuleerd.

Doordat ik mij heb verdiept in het doeltaalvoertaalgebruik voel ik mij nu meer bekwaam om mijn handelen als docent in dit gebied verder te ontwikkelen. Ik ben mij namelijk nog meer gaan beseffen hoe belangrijk het gebruik van de doeltaal als voertaal in de Engelse les is. Als startend docent ben je vaak meer bezig met de pedagogisch aspecten van het beroep en wordt het doeltaalgebruik, wat meer past binnen de didactiek, niet als prioriteit gezien. Nu ik meer weet over het belang ervan en de manier waarop het kan worden gerealiseerd, wil ik mijn eigen doeltaalgebruik in de lespraktijk verder gaan ontwikkelen. Vanuit deze ontwikkeling is het misschien ook mogelijk een plan op te stellen om het doeltaalgebruik vaksectie breed in te zetten, zodat leerlingen vanaf klas 1 de mogelijkheid wordt gegeven hun spreekvaardigheid Engels te ontwikkelen.

De resultaten van mijn onderzoek komen grotendeels overeen met mijn verwachtingen. In mijn introductie gaf ik namelijk al aan dat het mij tijdens observaties opviel hoe weinig de doeltaal als voertaal werd gebruikt in de lessen Engels. Dit kwam tijdens de lesobservaties in mijn onderzoek en in de enquêtes voor docenten ook duidelijk naar voren. De aanvullingen op mijn verwachtingen zijn echter de belemmeringen die het doeltaalgebruik in de weg staan. Ik weet nu in hoeverre de docenten Engels op TalentStad het doeltaalvoertaalgebruik in praktijk brengen en waarom dit zo minimaal is. Dit onderzoek kan mij in de toekomst dan ook helpen om het belang van het doeltaalvoertaalprincipe aan het licht te brengen en mijn collega's bewust te maken van hoe we dit samen als sectie Engels echt werkbaar kunnen maken in het Engelse taalonderwijs op onze school.

9. Literatuurlijst

- Kwakernaak, E. (2007). De doeltaal als voertaal, een kwaliteitskenmerk. *Levende TalenMagazine*, 94/2, 12-16.
- Verhallen, M., Walst, R. (2007). *Taalontwikkeling op school*. Bussum: Coutinho.
- Krashen, S. (1985). *The input hypotheses: issues and implications*. London: Longman.
- Swain, M. (2005). The output hypothesis: Theory and Research. In *Handbook of research in second language teaching and learning* (p. 471–483). New York: Routledge.
- Haamberg, R., Hofman, K., Maaswinkel, E., Rödiger, A. (2007). Doeltaal = Voertaal. Een handreiking voor mvt-docenten. *Levende Talen Magazine*, 2008(1), 5-8.
- Harskamp, E., Linge, P. van (2007). *Engels leren spreken in het VMBO*. Groningen: Gion.

10. Bijlagen

Bijlage 1. Blanco observatie formulier

OBSERVATIE FORMULIER

Docent / vak :

Klas :

Niveau :

OPENING/ AFSLUITING (groeten/gedag zeggen)	
ORGANISATIE (instructie geven)	
BEHANDELEN LESSTOF/ OPDRACHTEN (uitleg van de stof; nakijken van werk)	
COMPLIMENTEN (individueel; klassikaal)	
WAARSCHUWINGEN (individueel; klassikaal)	
SOCIALE PRAATJES (voor de les; tijdens de les; na de les)	

Bijlage 2. Ingevuld observatieformulier (gegeven instructie)

Datum: vrijdag 9 mei 2014

OBSERVATIE FORMULIER

Docent / vak : H.J. Verkerk - Engels

Klas : 4

Niveau : kader.

OPENING/ AFSLUITING (groeten/gedag zeggen)	"Goedemorgen" NL. Later we naar gewoone beginnen. Welkom. De lesser houdt op i.v.m. examens...
ORGANISATIE (instructie geven)	telefoon even weg doen. De lesser houdt uitleg over Engels examens. We gaan samen met vaardigheden. Ga naar een naar vrede deel - 612- Eerst vragen lezen antwoorden wegstrepen
BEHANDELEN LESSTOF/ OPDRACHTEN (uitleg van de stof; nakijken van werk)	Welke vaardigheden komen in 't examen aan bod? Bepaald niveau bereikt inmiddels. Deze les gaan we afmaken met high-level tests. Welke tips hebben we besproken voor high-level tests. Waarom eerst vragen en antwoorden lezen? Wat doen we eigenlijk: elimineren; kans bespreken context van filmpje. Bespreken vragen + antwoorden (zijn ook in NL)
COMPLIMENTEN (individueel; klassikaal)	"Heel goed, antwoord B." "We had er 0 fout. Heel goed." "Oppa... en weggevoeren?" "Ind. Denk om..."
WAARSCHUWINGEN (individueel; klassikaal)	"Wacht eens even jagers. Even je vinger opsteken, jager. even weg doen. Even serieus, loey. Steek je vinger op. Ik ben de docent. Doe nu niet Ook al zijn we in kleine groep." ze klappen uit even op. Wacht even.
SOCIALE PRAATJES (voor de les; tijdens de les; na de les)	Kort praatje over fondsen. Kort laan in NL. Kort praatje over Economie; autoregulerend. Dit examen gaan jullie wel redden. Wat zou je vinden als ik zwaarmoedig over dit examen zou doen. Het gaat erom hoe je het examen in gaat

Context : 2^e uur vrijdag Facultaire les Engels
aan ~~kader~~ kaderklas. kleine groep 5/11.
Om 6,5 uur. wordt les volgen.

Bijlage 3. Ingevuld observatie formulier (gesprek docent leerling)

Datum: maandag 12 mei 2014

OBSERVATIE FORMULIER

Docent / vak : Dijkslag - Engels

Klas : 4MBO

Niveau : ~~basico~~ kader

OPENING/ AFSLUITING (groeten/gedag zeggen)	Welkom - goedemorgen in Diksl. "Tot straks jongens." in NLds (Hn hebben de nu in aida lokaal) weer op Dag.
ORGANISATIE (instructie geven)	"Talking in English is a great exercise" because you'll have your oral exam. Explains lesson plan in English; exams. "I'll put on a listening text." Ga met z'n tweeën. Ook hoe geldt concentreren. Want altijd wat in. Ook al is het 10 keer. hetzelfde antwoord.
BEHANDELEN LESSTOF/ OPDRACHTEN (uitleg van de stof; nakijken van werk)	Pat hr. 7 voor je. Kijk-luister toets. "Jim, hoe je wen komen." een werkstuk. "Jim, hoe je een bij me zetten." Bespreekt presentaties in NLds
COMPLIMENTEN (individueel; klassikaal)	"Heel goed." (ind.) "Qua inzet goed gedaan." (klassikaal) Op 1. na. Heeft na de les nog gesprekje met Hn over gedrag. Dit gebeurt in het NLds. (ind.)
WAARSCHUWINGEN (individueel; klassikaal)	Be quiet (klass) Put your mobile phones away. (Chlor) "Do even normaal op een normale toon!" (ind.) "Is het nodig dat bepaalde jongens uit elkaar (klass) gaan. "Zu nou stil." Jim. laatste keer. Justin, schuif je tafel naar achter.
SOCIALE PRAATJES (voor de les; tijdens de les; na de les)	kletsen over de vakantie in Engels. Hn. vertellen een activiteiten in vakantie in Eng. docent vraagt door in Engels. Beelogen praten in Engels te antwoorden

Context: jongensklas, 2e uur. Kijk-luister toets
docent heeft ind. gesprekken met Hn.

DOCENTENENQUETE

Beste docent,

Mijn naam is Puck Eelderink en ik ben LIO-stagiaire op TalentStad in Zwolle waar ik Engels geef aan derdejaarsleerlingen in het VMBO basis en kader niveau. In het moderne vreemdetalenonderwijs willen docenten hun leerlingen graag op een manier onderwijzen zodat zij de vreemde taal zelfstandig kunnen gebruiken. Een manier om dit doel te verwezenlijken is het hanteren van de doeltaal als voertaal in de les zodat leerlingen worden ondergedompeld in de taal. De praktijk laat echter zien dat de doeltaal weinig tot niet als communicatiemiddel wordt gehanteerd in de lessen waardoor leerlingen, na jaren onderwijs, niet in staat zijn te communiceren in de doeltaal. Met deze kennis ben ik een onderzoek gestart naar het gebruik van het doeltaal-voertaal principe binnen de vakgroep Engels op mijn stageschool TalentStad in Zwolle.

Met de onderstaande vragenlijst wil ik graag weten welke opvattingen docenten Engels op TalentStad hebben over het doeltaal-voertaal principe. De uitkomsten gebruik ik voor een LIO-gebonden onderzoeksoopdracht waarin ik verslaglegging doe over het doeltaal-voertaal gebruik in de lessen Engels op TalentStad.

De vragenlijst bestaat uit 9 open vragen en kost ongeveer 20 minuten.

Alvast hartelijk dank voor het invullen!

1. Wat zijn voor jou de belangrijke kenmerken van een “goede” talendocent?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Wat is jouw mening over het doeltaal-voertaalprincipe (het gebruik van de vreemde taal als voertaal tijdens de les)?

.....

.....

.....

.....

3. In hoeverre gebruik je de doeltaal als voertaal in de lessen?
Geef per domein aan in welke mate je de doeltaal gebruikt.

	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak	Altijd
<i>Opening/Afsluiting</i>					
<i>Organisatie</i>					
<i>Behandelen lesstof/opdrachten</i>					
<i>Complimenten</i>					
<i>Waarschuwingen</i>					
<i>Social talk</i>					

4. Wat zijn de redenen dat je de doeltaal in bepaalde domeinen meer / eerder gebruikt dan in andere domeinen?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Wat zijn voor jou de bezwaren van het gebruik van de doeltaal als voertaal in de les?

.....

.....

.....

.....

.....

6. Wat zijn voor jou de voordelen van het gebruik van de doeltaal als voertaal in de les?

.....

.....
.....
.....
.....

- 7. In hoeverre verwacht / verlang je van leerlingen dat zij de doeltaal zelf ook gebruiken?**

.....
.....
.....
.....
.....

- 8. Op welke manier stimuleer je het doeltaalgebruik van de leerlingen?**

.....
.....
.....
.....
.....

- 9. Wanneer leerlingen zich uiten in een vreemde taal kunnen er fouten worden verwacht. Hoe ga je om met fouten die leerlingen maken tijdens het leren spreken in de doeltaal?**

.....
.....
.....
.....
.....

- Einde enquête -